

Jabłoński Aleksander

Data urodzenia: 1898

fizyk, profesor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, członek zwyczajny Towarzystwa Naukowego w Toruniu w l. 1947–1980.

Urodził się w Woskriesenówce, w guberni kurskiej, w rodzinie Władysława, agronoma i zarządcy dóbr ziemskich księcia Jusupowa, oraz Marii Bilińskiej. W 1916 r. ukończył gimnazjum rządowe w Charkowie oraz średnią szkołę muzyczną (klasa skrzypiec). Jeszcze w tym roku rozpoczął studia fizyczne na tamtejszym uniwersytecie. Wkrótce przerwał naukę i wstąpił do Wojskowej Szkoły Inżynieryjnej w Kijowie, skąd został powołany do armii rosyjskiej. W 1917 r. rozpoczął służbę w I Korpusie Polskim gen. Józefa Dowbór-Muśnickiego. W końcu 1918 r. wyjechał do Warszawy, wstąpił do Wojska Polskiego oraz podjął naukę na Uniwersytecie Warszawskim. Po zakończeniu działań wojennych otrzymał bezterminowy urlop i w 1920 r. kontynuował studia na UW. W 1926 r. został zatrudniony jako młodszy asystent w Zakładzie Fizyki Doświadczalnej UW. W 1930 r., na podstawie rozprawy „O wpływie zmiany długości fali wzbudzającej na widma fluorescencji”, uzyskał stopień doktora filozofii w zakresie fizyki. W l. 1930–1931 jako stypendysta Fundacji Rockefellera przebywał w Berlinie. W 1934 r. habilitował się na podstawie rozprawy „O wpływie oddziaływań międzycząsteczkowych na zjawiska absorpcji i emisji światła” i otrzymał tytuł docenta na UW. W l. 1938–1939 pracował w Katedrze Fizyki II na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, gdzie kierował pracami spektroskopowymi. Wziął brał udział w kampanii wrześniowej i został internowany. Po zwolnieniu z obozu powrócił do Wilna. Aresztowany, po włączeniu Litwy do ZSSR, w 1940 r. został przewieziony do obozów w Kozielsku i Głazowcu. Zwolniony w 1941 r. zgłosił się do formującej się w ZSSR armii polskiej gen. W. Andersa. Ze względu na zły stan zdrowia zwolniony ze służby wojskowej i przez Uzbekistan, Iran i Irak dostał się do Szkocji, gdzie na Polskim Wydziale Lekarskim w Edynburgu wykładał fizykę. W 1945 r. powrócił do Polski i przyjął propozycję pracy na UMK, z którym był związany do emerytury w 1968 r. W 1946 r. mianowany profesorem zwyczajnym. W roku akademickim 1947/1948 był prodziekanem Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego UMK. Jeden z pionierów współczesnej fotofizyki molekularnej i spektroskopii zderzeniowej. Jego badania nad teorią wygaszania i zaniku fotoluminescencji miały wpływ na rozwój spektroskopii. W 1933 r. w czasopiśmie „Nature” opublikował schemat poziomów energetycznych cząsteczek barwników – znany jako „diagram Jabłońskiego”. Twórca dwóch szkół fizycznych: szkoły fotoluminescencji, szkoły optyki atomowej oraz założyciel toruńskiej szkoły fizyki. W l. 1957–1961 pełnił funkcję prezesa Polskiego Towarzystwa Fizycznego. Członek Polskiej Akademii Umiejętności oraz Polskiej Akademii Nauk. Doktor honoris causa University of Windsor (1973, Kanada), Uniwersytetu Gdańskiego (1975) i UMK (1973). Jego nazwisko noszą m.in. Instytut Fizyki UMK w Toruniu oraz Fundacja Aleksandra Jabłońskiego. Zmarł w Warszawie. Pochowany na Cmentarzu Stare Powązki w Warszawie.

Literatura:

1. Dembiński S., *Droga życiowa Aleksandra Jabłońskiego*, „Postępy Fizyki”, 1998, t. 49, z. 4, s. 214–220.

2. Kalemka S., Ingarden R. S., *Urywki rozmowy z Aleksandrem Jabłońskim o jego drodze naukowej*, „Postępy Fizyki” 1982, t. 33, z. 1-2, s. 69-74.
3. Skaliński T., Szudy J., *Aleksander Jabłoński (1898-1980)*, „Postępy Fizyki” 1982, t. 33, z. 1-2, s. 61-67.
4. Szudy J., *Aleksander Jabłoński, fizyk, profesor UMK*, [w:] *Toruńscy twórcy nauki i kultury*, red. M. Biskup, A. Giziński, Toruń 1989, s. 111-118.
5. Szudy J., *Jabłoński Aleksander (1898-1980), fizyk, profesor UMK*, [w:] *Toruński słownik biograficzny*, t. 3, red. K. Mikulski, Toruń 2002, s. 98-101.
6. Szudy J., Bielski A., *Aleksander Jabłoński (1898-1980), fizyk, muzyk, żołnierz*, Toruń 2010.

Anna Supruniuk